

विपश्यना

साधक

साधकांचे
मासिक प्रेरणा पत्र

बुद्धवर्ष २५५९, पौष पौर्णिमा, २४ जानेवारी, २०१६, वर्ष २ अंक १०

वार्षिक शुल्क रु. 30/-
आजीवन शुल्क रु. 500/-

वेगवेगळ्या भाषेतील पत्रिकांसाठी पाहा: http://www.vridhamma.org/Newsletter_Home.aspx

धम्मवाणी

अभिवादनसीलिसस, निच्चं वुट्टापचायिनो।

चत्तारो धम्मा वट्टन्ति, आयु वण्णो सुखं बलं॥

— धम्मपद १०९, सहस्सवग्गो.

— जो अभिवादनशील आहे (आणि) नेहमी मोठ्यांची-वृद्धांची सेवा करतो, त्याच्या (या) चार गोष्टी वृद्धीगंत होतात - आयुष्य, वर्ण, सुख आणि बळ.

करुणा एवं शांतीच्या धर्मदूत - श्रीमती इलायचीदेवी गोयन्का

परमपूज्य माताजी विश्व विपश्यनाचार्य श्रीमती इलायचीदेवी सत्यनारायण गोयन्का यांनी ८६ वर्षांच्या परिपक्व वयात दिनांक - ५-१-२०१६ ला सकाळी ११.१५ वाजता खूप सजग अवस्थेत शांतिपूर्वक निरोप घेतला. धर्माने परिपूर्ण अशा जीवनाचा शेवट झाला. त्यांनी परम पूज्य गुरुदेवांना जीवनभर साथ दिली आणि धर्म पथावर वाटचाल करीत विपश्यनेच्या सर्व कार्याला भरपूर साथ दिली. त्यांच्या नंतरही त्या आपल्या जबाबदाऱ्यांना तत्परतेने निभावित राहिल्या.

पूज्य माताजींचा जन्म मांडले येथील एका मारवाडी परिवारात १८ जानेवारी १९२९ ला झाला. त्या काळातील प्रथेनुसार त्यांच्या परिवाराने बारा वर्षांच्या अपक्व वयात त्यांचा विवाह बुधवार, २१ जानेवारी १९४२ ला श्री सत्यनारायण गोयन्काजींशी केला. जरी गोयन्काजींनी याचा भरपूर विरोध केला परंतु दोन्ही परिवारातील ज्येष्ठांसमोर त्यांना माघार घ्यावी लागली. योगयोगाने विवाहानंतर थोड्याच दिवसात आक्रमणकारी जपान व इंग्रजामध्ये युद्ध सुरु झाले, धोकादायक बॉम्बफेक होऊ लागली व गुरुजींच्या नेतृत्वाखाली परिवारातील अनेक जण बर्मा सोडून पहाडी मार्गाने चालत-चालतच भारताकडे निघाले. अनेक त्रास सहन करीत जेव्हा ते सर्व पर्वतरांगा पार करून भारताच्या मैदानी प्रदेशात आले तेव्हा रेल्वे मार्गाने ते चुरला (राजस्थान) पोहोचले. ते सर्व भाग्यशाली ठरले कारण इतर अनेकांनी तर मधील पहाडांवरच प्राण त्यागले. काही काळ ते चुरलीत आपल्या वडलोपार्जित घरात राहिले. माताजी आपल्या आईवडिलांसोबत राजस्थानातील सुलताना गावी गेल्या. ४-५ महिन्यांनंतर चुरला परतल्या. तेथे त्यांच्या प्रथम दोन पुत्रांचा जन्म झाला - गिरधारीलाल व बनवारीलाल. गुरुजींचे मोठे बंधू बाबूलाल, गुरुजींच्या आई (ज्यांनी त्यांना दत्तक घेतले होते, म्हणजे श्री राधेश्यामजींच्या आई) तसेच दोन पुत्रांच्या सोबत गुरुजी चुरुमध्ये व्यापारधंदा करीत राहिले. काही वर्षांनंतर ते आपली आई, माताजी (इलायचीदेवी) तथा पुत्रांनासोबत घेऊन दक्षिणेत केरळमधील कन्नानूर येथे व्यापार करू लागले. तेथे सुद्धा जमले नाही म्हणून सर्वांना सोबत घेऊन चेन्नईत स्थाईक झाले व तेथूनच पुन्हा बर्माला परतले.

पारिवारिक जीवन व सहनशीलता

बर्मा मधील परिस्थिती बरी झाल्यावर साधारण पाच वर्षांनंतर हे सर्व लोक पुन्हा बर्माला गेले आणि माताजी जवळजवळ २५-३० सदस्यांच्या खूप मोठ्या गोयन्का परिवाराची देखभाल करू लागल्या. गुरुजींच्या सात बहिणी तसेच राधेश्यामजींच्या सात बहिणी, ज्यातील काहींची लग्न झाली होती तरीसुद्धा अनेकजण एकत्रच राहात होते. आपल्या सेवेमुळे व सहनशीलतेने माताजींनी सर्वांचे मन जिंकले.

विश्व विपश्यनाचार्या श्रीमती इलायचीदेवी गोयन्का, १८.१.२९ ते ५.१.२०१६

केवळ सासु-सास-यांची सेवा न करता अन्य सर्व सदस्यांची सेवा करत आपल्या पारिवारिक जबाबदारीला जुंपल्या, जिला त्यांनी आजीवन चांगल्याप्रकारे निभावले. जीवनातील अनेक चढ-उतारांना त्यांनी मोठ्या चतुरतेने आणि धर्मबुद्धीने झेलले.

गुरुजी अनेक सामाजिक व व्यावसायिक संस्थांशी जुडलेले होते, त्यामुळे दररोज कोणत्या ना कोणत्या मिटिंग इत्यादीत रात्री उशीरापर्यंत व्यस्त राहात. वेळी-अवेळी घरी येताना आपल्या काही प्रमुख साथीदारांना, मित्रांना बरोबर घेऊन येत व तत्काळ भोजन वाढण्याची सूचना देत. कधी-कधी त्यांच्याबरोबर ५-६ पाहुणे असायचे परंतु माताजी त्यांच्या पाहुणचारात लागत. त्यावेळी घरातील इतर सर्व

भोजन करुन झोपलेले असायचे आणि या सर्व पाहण्यांसाठी पुरेसे जेवणसुद्धा नसायचे तरी त्या काहीतरी प्रयत्न करुन सर्वांना भोजन अवश्य द्यायच्या. हे त्यांच्या धैर्याचे, बुद्धीचे आणि व्यवहार कुशलतेचे प्रमाण आहे.

पूज्य गुरुजींच्या अति व्यस्ततेमुळे त्यांच्यातील तणावात, चिडचिडेपणात आणि अहंकारात झालेल्या वाढीने परिवारातील लोक त्रस्त होत, विशेषतः मुले. यामुळे त्यांचा माइग्रेन व त्याची वेदनाही वाढतच होती. विपश्यनेच्या प्रभावामुळे जेव्हा या सगळ्यात फरक जाणवू लागला तेव्हा माताजींच्या मनातही सद्धर्माप्रती श्रद्धा जागली. तसे तर श्री गोयन्काजींच्या पहिल्या शिबिरानंतर जेव्हा त्या त्यांना घेण्यासाठी आई. एम. सी आश्रमात गेल्या तेव्हाच सयाजी उ बा खिन यांनी त्यांना आनापानाची दीक्षा दिली होती. परंतु विपश्यनेचे पहिले शिबिर त्यानंतर काहीच काळात सयाजींच्या सान्निध्यात पूर्ण केले व हळूहळू धर्मपथावर पुढे चालू लागल्या. त्यानंतर सयाजींसोबत अनेक शिबिर केली व खूप लाभान्वित झाल्या. परंतु आपल्या पारिवारिक जबाबदाऱ्यांकडे दुर्लक्ष केले नाही. उलट अधिक उमेदीने सर्वांची देखभाल पूर्वीपेक्षा जास्त तन्मयतेने करीत राहिल्या.

त्यांची अजून एक विशेषता होती - घराचे बजेट (आर्थिक तरतूद) बनवून काम करणे. त्यांनी सर्वांचे कपडे तसेच सर्व प्रकारच्या सर्वांच्या गरजांकडे लक्ष ठेवले. घरातील सर्व खर्च एका निश्चित रकमेत पूर्ण करण्याचा नियम बनविला आणि फाजिल-फिजूल खर्चावर पूर्णपणे अंकुश लावला होता. अशा प्रकारे मोठ्या एकत्र कुटुंबाच्या घर खर्चासाठी मिळणाऱ्या पैशातून काही वाचवितच होत्या. कधी तोट्याचे बजेट बनविले नाही. गरज पडली तर स्वतः शिवणकाम पण करीत व कुटुंबातील इतरांना त्यासाठी प्रेरणा देत राहात.

सयाजींकडून प्रशिक्षण

सयाजी त्यांना पुन्हा-पुन्हा म्हणत, मुली तुला खूप काम करायचे आहे. खूप काम करायचे आहे. त्यावेळी न त्या आचार्य होत्या ना मनात असे काही स्वप्न होते. त्यात सयाजींच्या ह्या गोष्टी पुन्हा-पुन्हा ऐकून चिंतित होत असत. मनात विचार करत की इतक्या मोठ्या कुटुंबाचे सर्व काम तर करतच आहे मग सयाजी पुन्हा-पुन्हा का म्हणत आहे की मला खूप काम करावयाचे आहे ? आता अजून काम करावे लागेल आणि कशी करू शकेन ? कधी गोयन्काजींना विचारलेही असते की सयाजी असे का म्हणत आहेत ? गोयन्काजी काय उत्तर देणार, त्यांनी स्वतः सुद्धा अशी काही कल्पना केली नव्हती की त्यांना भारतात जाऊन विपश्यना शिकवावी लागेल. सयाजींचे वरील म्हणणे तर खूप नंतर लक्षात आले.

जून १९६९ मध्ये पूज्य गुरुजी भारतात आले परंतु माताजी त्यानंतर दोन वर्षांनी आल्या. या दरम्यान त्यांनी आपली रोजची साधना सोडली नाही. त्या रोज केंद्रावर जाऊन सयाजींसोबत साधना करीत राहिल्या. कधी आपली गाडी नसली तरी कोणा ना कोणाबरोबर बसमधून आश्रमात जात. कधी काही कारणामुळे तेथे जाणे शक्य झाले नाही तर वरील साधना कक्षात बसून ध्यान करीत. गुरुजी सुद्धा आपल्याला पत्रांमध्ये त्यांना आश्रमात जाऊन ध्यान करीत रहाण्यासाठी प्रोत्साहित करीत. अशा प्रकारे नियमित साधना करीत रहाण्याने पूज्य गुरुजींसोबत भारतात न येऊ शकल्याची सगळी व्याकुळता दूर होत असे, मनातील समस्या दूर होत असे व मन शांत रहात असे. केंद्रावर गेल्यावर सयाजी त्यांना मंगल मैत्री बरोबर धर्माची गूढता समजावत. या गोष्टींचे ट्रेनिंग पण देत की प्रशिक्षणा दरम्यान साधकांचे परिक्षण व मार्गदर्शन कसे केले जाते. जसे कधी म्हणत पॅगोड्यातील शून्यागाराचा दरवाजा उघडून बघ की साधक ठिक ध्यान करीत आहेत का ? एकदा माताजींनी येऊन सांगितले की एक साधक गाढ झोपला आहे. त्यांनी

म्हटले, ठिक आहे. झोपू दे त्याला. त्याची वर्षाची नाही अनेक जन्मांची झोप अपूर्ण आहे. इत्यादी .....

पत्र व्यवहारातील काही भाग

माताजी रंगून मध्ये असताना गुरुजींसोबत पत्र व्यवहार होत होता. एकदा भारतात गुरुजींकडून विपश्यना शिकून थायलॅंड इत्यादी देश फिरता-फिरता श्रीराम व सुमन तापडिया बर्माला पोहचले. त्यावेळी माताजींनी त्याचे खूप आदरातिथ्य केले व त्यांच्याविषयी असे लिहिले - श्री तापडिया व त्यांची धर्मपत्नी येथे आले, त्यांना भेटून खूप प्रसन्नता वाटली. मनात असे वाटले की ते माझ्याच कुटुंबातील सदस्य आहेत. त्यांची पुण्यपारमी पाहून व आश्रमाप्रती त्या दोघांची श्रद्धा बघून आम्ही सर्व व पूज्य गुरुदेव खूप प्रसन्न झाले. चार दिवस त्यांनी येथेच आश्रमात ध्यान करुन आपली साधना पुष्ट केली. जाते वेळी जेव्हा त्यांनी सयाजींना विनंती केली मी माझ्यालायक काही सेवा सांगा तेव्हा सयाजींनी सांगितले की भारतात एक विपश्यना केंद्र बनविण्यासाठी मदत करा. अजून काय लिहू ? आता मी येथे अजून राहू इच्छित नाही, परंतु मजबूर आहे.....

पूज्य गुरुजींनी लिहिले - सुमन पण तुझी प्रशंसा करताना थांबत नाही. सोबत असेही लिहिले की येथे प्रतापगढ सारख्या गावात, गावातील अनेक अशिक्षित स्त्रीया शिबिरामुळे लाभान्वित झाल्या. जर तू बरोबर असतीस तर त्यांना अजून मनमोकळेपणाने संवाद साधता आला असता व धर्मात पुष्ट होण्याची संधी मिळाली असती. मी सुद्धा हेच इच्छितो की तू लवकरात लवकर भारतात यावेस.

पूज्य गुरुजींनी ऑक्टोबर १९६९ च्या कलकत्तातील शिबिराच्या शेवटी माताजींच्या तर्फे भिक्षुंना भोजनदान दिले व काही सामुग्री सुद्धा. याचा निरोप ऐकून माताजी खूप प्रसन्न झाल्या. त्यापूर्वी सप्टेंबर १९६९ मध्ये सारनाथच्या शिबिरानंतर सुद्धा गुरुजींनी संघदान आयोजित केले होते. त्या वेळी जवळजवळ सर्वच शिबिरांमध्ये काही भिक्षू बसत आणि शेवटच्या दिवशी गुरुजी व काही साधकांद्वारे संघदानाचे आयोजन केले जाई. याचे पुण्य माताजींना तसेच कुटुंबातील अन्य सदस्यांना अर्पित करीत. साधना केल्यानंतर थोड्या अधिक प्रमाणात मनाला स्वच्छ केल्यावर भिक्षू निश्चितच दानासाठी पुण्यक्षेत्र ठरत. असे समाचार माताजींना पत्रांद्वारे पोहचत असत व त्या खूप प्रसन्न होत. गुरुजी त्यांना आश्वासन देत असत की एक तर ते खूपच लवकर बर्माला येतील किंवा माताजी लवकरच भारतात येऊ शकतील आणि या धर्मयज्ञात भाग घेऊन प्रसन्न होतील.

भारतात आगमन

शेवटी सन १९७१ मध्ये त्या भारतात आल्या. काही महिन्यांनंतर घरातील जबाबदाऱ्या कुटुंबातील इतर सदस्यांना सोपवून पूज्य गुरुजींसोबत शिबिरात जाऊ लागल्या. पूज्य गुरुजी नेहमी म्हणत की जर त्या त्यांच्या- बरोबर नसत्या तर आमच्या धर्मपुत्रींना माझ्याजवळ येऊन धर्म शिकण्यास संकोच वाटला असता. त्या माझ्याबरोबर राहिल्याने अधिकाधिक महिलांना विपश्यना शिबिरांमध्ये भाग घेणे सोपे झाले. त्या नेहमी माझ्याजवळ बसून मंगलमैत्री देत असत त्यामुळेच तुम्ही सर्व येथे बसून साधना करू शकलात, नाही तर पळून गेला असतात. हेच त्यांचे सर्वात मोठे योगदान आहे आणि मलासुद्धा त्यांच्या प्रबळ मंगल मैत्रीचा आधार मिळतो.

विपश्यना केंद्रांची स्थापना

माताजींच्या भारतात येण्याने गुरुजींना शिबिरातील अनेक अडचणींना सोडविण्यास सहयोग मिळाला. धम्मगिरी या पहिल्या विपश्यना केंद्राच्या स्थापनेत माताजींनी प्रबळ योगदान केले. इगतपुरीतील जमीन बघण्यासाठी पूज्य गुरुजींच्या जोडीने त्यांना आजच्या म्यंमाद्वारापासून वरपर्यंत रस्त्यावर पसरलेल्या मोठमोठ्या दगडांपासून वाचत-वाचत पायी यावे लागले. कारण या दगडांमुळे गाडी

त्यापुढे जाऊ शकत नव्हती. (पुढे अनेक वर्ष गाडी जाण्यासाठी योग्य रस्ता बनला नाही) तरी सुद्धा जमीन बघून त्यांनी तिला विकत घेण्याची अनुमती दिली. अशा प्रकारे जेव्हा कधी कोणते केंद्र स्थापन करण्याची गोष्ट पुढे येत असे, त्यांच्या सल्ल्याशिवाय गुरुजी कधी परवानगी देत नसत.

प्रारंभी त्यांनी अनेक प्रकारचे कष्ट घेतले. धम्मगिरीच्या केंद्रात सुरुवातीला चार डॉमेंट्री, भोजनालय इत्यादी बनविले होते. आचार्य निवास तयार झाले पण कॉन्ट्रॅक्टरला त्याचे पैसे देणे बाकी राहिले. यामुळे गुरुजींनी त्याचा वापर न करता 'डी' डॉमेंट्रीत रहाणे पसंद केले आणि तेथे राहूनच पहिले शिबिर घेतले, त्यावेळी तिच्यात शौचालय सुद्धा नव्हते. आंधोळीसाठी मागे चटया लावून बाहेरून बादलीतून पानी आणले जाई आणि संडाससाठी गुरुजींसहित माताजीसुद्धा पाय-या उतरून खाली असलेल्या सामूहिक शौचालयात जात, परंतु त्यांनी कपाळावर कधी आढी येऊ दिली नाही. अशा प्रकारे अन्य विपश्यना केंद्रावरील प्रारंभिक अडचणींना सुद्धा गुरुजींसोबत सहनकरीत राहिल्या. केंद्र नसलेल्या शिबिरात तर अनेक प्रकारच्या अडचणी असायच्याच.

परदेशांमध्ये धर्मप्रसार

अमेरिकेतील एका सुरुवातीच्या अकेट्रिय शिबिरात पहिल्या दिवशी दुपारचे जेवण केल्याशिवाय दोघे जण साधकांच्या प्रश्नांना उत्तरे देण्यासाठी बसले. कारण साधक खूप होते व धर्मसेवक जवळजवळ नसल्या सारखेच. शिबिर अशा उजाड व वर-खाली असलेल्या ठिकाणी लागले होते की जेथे इतक्या लोकांसाठी काहीच साधन सुविधा नव्हती. साधक पोहोचले तरी साधना कक्षाचा मोठा तंबू उभारला गेला नव्हता. कशा तरी प्रकारे रात्री उशीरा आनापान दिले गेले आणि दुस-या दिवशी सकाळपासूनच प्रश्नांचा पाऊस सुरु झाला. १२ वाजेपर्यंत भोजन तयार होऊ शकले नाही, त्यामुळे भोजन न करताच साधकांना भेटण्यासाठी बसले. दोन वाजेपर्यंत प्रश्नोत्तरे चालली. त्यानंतर भोजनासाठी वेळ मिळाला. संध्याकाळच्या चहासाठी सुद्धा उशीर झाला. अशा अनेक कष्टांचा सामना करणारे गुरुजी तर दृढ पराक्रमी होतेच, पण माताजींची सहनशीलता जर इतकी दृढ नसती तर शिबिरे कशी सफल झाली असती ?

देश-विदेशातील अशा सर्व शिबिरांमध्ये माताजी सावलीप्रमाणे गुरुजींच्या बरोबरीने राहिल्या. त्यांच्या सर्व गरजांकडे लक्ष दिले. आपण असे म्हणू शकतो की शिबिरांच्या सफलतेचे प्रमुख श्रेय माताजींकडेच जाते. वाढत्या वयाबरोबरीने पाऊला-पाऊलावर त्यांचा सहयोग पूज्य गुरुजींसाठी प्रभूत प्रेरणेचा स्रोत ठरला.

माताजींच्या अमूल्य सूचना

माताजी केवळ गृहिणीच नव्हत्या, तर स्वतः एक व्यवस्थापन प्रणाली होत्या. त्यांनी व्यवस्थेविषयी सर्वच बाबींवर आपले अमूल्य योगदान दिले, मुदपाकखान्याच्या व्यवस्थेसोबतच तेथे काम करणा-या कर्मचा-यांना व महाराजांना भेटत राहिल्या आणि त्यांच्या अडचणी दूर करीत राहिल्या. ऋतूनुसार त्या त्या फळांचा कसा उपयोग केला पाहिजे तसेच खूप दिवसापर्यंत त्यांना कसे नीट राखून ठेवता येईल हे सुद्धा सांगत असत. स्वतः स्वयंपाक घरात जाऊन लोणचे इत्यादी कसे करावे हे आपल्या हाताने बनवून दाखवित. शिबिर व्यवस्थापकांना अनेक उपाय योजना शिकवित. दानात प्राप्त झालेल्या वस्तूंचे मूल्य समजावून सांगत असत, किती कष्ट घेऊन कोणी कसे दान देतो, यामुळे त्याचा अधिकाधिक उपयोग कसा होईल. तसेच कोणाकडून काही न मांगता जे आहे त्यातच कसे संतुष्ट राहावे. कोणाच्या उपकारांना कधी विसरू नये. एकदा कोणी म्हटले की कोठले तरी पडदे मळून गेले आहेत, त्यांना बदलू या. त्या म्हणाल्या, मळले आहेत तर धूवून परत लावा, बदलायची काय गरज ? दानामध्ये मिळालेल्या एकेका पैशाचा सदुपयोग व्हावा. माताजी शिवण काम पण चांगल्याप्रकारे जाणत होत्या आणि त्यांनी धम्मगिरीवर शिवणाचे मशीन मागवून स्वतः बसून शिवणकामाचे

योगदान दिले.

सहायक आचार्यांची नियुक्ती इत्यादींपासून केंद्रावरील बगीचा इत्यादी सर्व छोट्या-मोठ्या कामांवर त्यांचे लक्ष होते आणि सर्व ठिकाणी आपल्या सूचना देत राहात, ज्यांना गुरुदेव सहर्ष स्वीकार करीत आणि त्याबरोबर आपल्या पण सूचना जोडीत.

वैश्विक संस्थांचे संचालन

पूज्य गुरुजी गेल्यानंतर पूज्य माताजी सर्व आचार्य तसेच सर्व केंद्रांच्या प्रश्नांचे समाधान करत राहिल्या. वेळो-वेळी त्या केंद्रांचे हिशोब सुद्धा विचारत आणि पॅगोडा इत्यादी ठिकाणी होणा-या कार्यक्रमांवर बारकाईने लक्ष ठेवून त्यांना मार्गदर्शन देत. अनेक कार्यक्रम त्यांच्या देखरेखीखाली संपन्न झाले व त्यांनी वेळोवेळी त्यांचे उद्घाटनही केले. अशा प्रकारे एका अनुभवी आचार्यांच्या जबाबदा-यांना उत्तम प्रकारे निभावत राहिल्या.

सहायक आचार्य संमेलनात खूप थोडक्या शब्दात आपले मनोगत व्यक्त केले आणि सर्व आचार्यांनी त्याचा सहर्ष स्वीकार करीत या गोष्टीचे आश्वासन दिले की ते सर्व एकजूटीने पूज्य गुरुजींनी सांगितलेल्या मार्गाचे, सूचनांचे पालन करतील आणि त्यांच्या स्वप्नांना साकारण्याचा भरभक्कम प्रयत्न करीत राहातील. धर्माला आपल्या जीवनात उतरवतील आणि अनेक पिढ्यांपर्यंत याला सुरक्षित ठेवण्याचा संकल्प घेऊन काम करतील.

पूज्य गुरुजींनंतर

पूज्य गुरुजींना शेवटचे भोजन त्यांनी आपल्या हातांनी भरविले होते. भोजनानंतर जेव्हा लगेचच ते आपल्या खोलीत निघून गेले तेव्हा माताजींना असे जाणवले की त्यांची तब्येत ठिक नाही. लगेचच आपले भोजन आटपून त्यासुद्धा खोलीत गेल्या. येताच बघितले की गुरुजींचा श्वास वाढला आहे. त्यांनी लगेच श्रीप्रकाशना बोलविले. कुटुंबातील सर्व एकत्र झाले. काही वेळातच त्यांच्या लक्षात आले की गुरुजींची अंतिम वेळ जवळ आली आहे तरीसुद्धा खूप शांत राहिल्या. मनाला मजबूत ठेविले, धर्माच्या विधानाला स्वीकार केले आणि आपले उर्वरित जीवन धर्मकार्याला वाढविण्यासाठी लावले.

पूज्य गुरुजींसोबत नित्य सावलीप्रमाणे राहाणा-या, जास्त करून चूपचाप, शांत आणि हसत मुखाने गोड बोलणा-या सर्वांच्या सुख-दुःखाची चिंता असणा-या माताजींनी अंतिम क्षणी हसत हसत निरोप घेतला. ज्येष्ठांच्या जाण्यानंतर म्हटले जाते की आमच्यावरील छत्र हरपले. पूज्य गुरुजींच्या जाण्याने एक छत्र तर आधीच निघून गेले. आज त्यांना साथ देणारी छाया सुद्धा गेली. परंतु आम्हाला साथ देणारी जो धर्म त्या दोघांनी आम्हाला शिकवला आहे तो नेहमीच आपली सहायता करीत राहिल. आता आम्हाला स्वतःच आपले द्वीप बनायचे आहे. अत दीपो भव ! - अलविदा माताजी !

पूज्य माताजींचे अंतिम दिवस

दिनांक पाच सप्टेंबरला पित्ताशयातील खड्याच्या त्रासामुळे त्यांना हॉस्पिटलमध्ये भरती करावे लागले. खडा काढला गेला पण पू (पस) पूर्णपणे निघाला नाही आणि त्याचे संक्रमित विष सर्व शरीरात पसरू लागले. यामुळे उपचारा दरम्यान अडथळा निर्माण झाला व या उतार-चढावांमुळे वेळ निघून जाऊ लागला. तरीदेखील त्यांचे धर्मबळ इतके मजबूत होते की सा-या कष्टानंतर सुद्धा त्या सदैव शांत आणि सचेत राहिल्या. वेळोवेळी उत्तर सुद्धा देत होत्या.

२५ डिसेंबरला बिहारचे राज्यपाल महामहिम श्री रामनाथ कोविन्द (साधक) विश्व विपश्यना पॅगोडा बघण्यासाठी आले. तेथे ऐकले की माताजी हॉस्पिटलमध्ये आहेत तर २६ डिसेंबरला दुपारनंतर त्यांना भेटण्यास हॉस्पिटलला आले. माताजींनी हाथ उचलून त्यांना आशिर्वाद दिला तर ते खूप प्रसन्न झाले. नंतर मृत्युची वार्ता समजल्यावर त्यांनी संदेश पाठविला.

४ जानेवारीला सकाळी सात वाजता डोळे मिटलेले बघून मी माझे नाव सांगून म्हटले, यादव चा प्रणाम माताजी ! त्या डोळे उघडून बघू लागल्या व माझे अभिवादन स्वीकार करीत हसून आशिर्वाद दिला. परंतु निसर्गाचे म्हणणे काही वेगळेच होते. त्याच रात्री त्यांचा त्रास अजून वाढला. रात्री १२ वाजता हॉस्पिटलमधून फोन आला की माताजींचे ब्लडप्रेसर खूप खाली गेला आहे. श्री प्रकाशजी लगेचच श्रीमती नैनाजींबरोबर हॉस्पिटलला पोहोचले. तोपर्यंत डॉक्टरांनी औषधे देऊन प्रेशर ताब्यात आणले होते. शेवटी रात्री एकला परत आले.

पूज्य गुरुजी आणि माताजींसोबत मागील आठ वर्षांपासून श्रीप्रकाश व नैनाच आहेत. ते सकाळची साधना एकत्र करत आणि त्यानंतर ब-याच वेळ धर्मचर्चा होत असे. दोघांनी त्यांच्या आवश्यकतांकडे पूर्ण लक्ष ठेवले. साहजिकच त्यांच्याबरोबर विशेष स्नेह निर्माण होणे स्वाभाविक होते. माताजी आपले रात्रीचे जेवण श्रीप्रकाश सोबत करायच्या. त्यांना कामावरून परतण्यात कितीही उशीर होऊ दे, त्या त्यांची वाट बघत असत.

आय. सी यू तील गुंतागुतीच्या कठिण उपचारांदरम्यान त्या सदैव सचेत राहिल्या. कोणत्याही अवस्थेत श्रीप्रकाश जसेही हाक मारत त्या डोळे उघडित अथवा पापण्या हलवून उत्तर देत. परंतु ५ च्या सकाळी डॉक्टरांनी सांगितले की आता आम्ही काही करू शकत नाही. आतमधून काही प्रतिक्रिया मिळत नाही आहे, आतडी काम करीत नाहीत, परंतु यांना बघून खूप आश्चर्य होत आहे की यांच्या चेहऱ्यावर व शरीरावर काही ताणतणाव दिसत नाही. डॉक्टरांना काय ठारूक की माताजी

किती उच्च स्तरावरील साधिका आहेत. म्हणून त्यांनी असे म्हटले की यांना अशा प्रकारे शांतिपूर्वक जाऊ द्या. आपण सर्व आपली प्रार्थना व साधना जे काही करू इच्छिता, करत रहा. त्यावेळी ११.१५ ला माताजींचे मुंबईतील तीन मुलगे, सर्व सुना, नातवंड-पतवंड इत्यादी सर्व परिवार उपस्थित होता.

यादवजींचे ते शब्द आणि माताजींचा हसतमुख चेहरा स्मृतिपटलावर सदैव गुंजत राहिल. माताजी ! शतः शतः प्रणाम. सर्वांचे मंगल होवो.

----- अधिक सूचना कृपया पृष्ठ तीन वर पहा ...

वर्ष २०१६ मधील सर्व चार एक-दिवसांची महाशिबिर

रविवार, २२ मे - बुद्ध पौर्णिमा, रविवार १७ जुलै - गुरु पौर्णिमा, रविवार २ ऑक्टोबर - पू. गुरुजी श्री गोयन्काजींच्या प्रती कृतज्ञता (२९ सप्टेंबर) व शरद पौर्णिमाच्या निमित्ताने ग्लोबल विपश्यना पगोडामध्ये एक दिवसाची महाशिबिरे होतील. शिविराची वेळ: सकाळी ११ वाजेपासून सायंकाळी ४ वाजेपर्यंत. ३ वाजताच्या प्रवचनात साधना न केलेले लोकसुद्धा बसू शकतात. नाव नोंदणीसाठी कृपया निम्न फोन क्रमांक किंवा ईमेल द्वारे ताबडतोब संपर्क करा. कृपया नाव नोंदणी न करता येऊ नका. समग्रानं तपोसुखो- सामूहिक तप-सुखाचा लाभ घ्यावा. संपर्क: 022-28451170 022-337475-01/43/44- Extn. 9, (फोन बुकिंग: ११ ते ५ पर्यंत रोज) Online Regn.: www.oneday.globalpagoda.org

दोहे धर्माचे

या वाटू जगताला, विपश्यनेचे ध्यान।
जनांचे मंगल साधे, मिळे धर्माचे दान॥
धर्मसेवकांमध्ये जर, अहंभाव जागेल।
तर सेवा दुषित बने, फळच दुषित होईल॥
निस्वार्थी सेवा करे, असे विरळे कोणी।
मनी जपे उपकारांना, ते वेगळे जाण॥
शील धर्म पालन करे, दूर होय दुख शोक।
शील धर्माने सुधरती, लोक आणि परलोक॥

दोहे धर्माचे

धर्मदान दानामधे, मुकुट समजला जाय।
देणारा व घेणारा, दोघे तरुन जाय॥
साधकाच्या अभ्यासात, पूर्ण सहायक होय।
भोजन कुटीर दान ही, धर्म दान ही होय॥
शील पक्व हो, चित स्थिर, प्रज्ञा त्यास जागे।
या धर्माच्या दानाने, मुक्ती दारच उघडे॥
भल्या मनाते दान दे, मन सुख प्राप्त करे।
वाईट मनाने देता, लगेच सुख घालवे॥

'विपश्यना विशोधन विन्यास' साठी प्रकाशक, मुद्रक व संपादक: राम प्रताप यादव, धम्मगिरी, इगतपुरी-422 403, दूरध्वनी : (02553) 244086, 244076.

मुद्रण स्थान: अपोलो प्रिंटिंग प्रेस, जी-२५९, सीकोफ लि., ६९ एम.आय.डी.सी., सातपुर, नाशिक-422 007. बुद्धवर्ष २५५९, पौष पौर्णिमा २४ जानेवारी, २०१६

वार्षिक शुल्क रु. 30/-, US \$ 10, आजीवन शुल्क रु. 500/-, US \$ 100. 'विपश्यना' रजि. नं. MAHMAR/44437/2014 Registered No. NSK/271/2014-2016

Posting day- Purnima of Every Month, Posted at Igatpuri-422 403, Dist. Nashik (M.S.)

DATE OF PRINTING: 15 January, 2016, DATE OF PUBLICATION: 24 January, 2016

If not delivered please return to:-

विपश्यन विशोधन विन्यास

धम्मगिरी, इगतपुरी - 422 403

जिला-नाशिक, महाराष्ट्र, भारत

फोन : (02553) 244076, 244086, 243712,

243238. फॅक्स : (02553) 244176

Email: info@giri.dhamma.org

Website: www.vridhamma.org

(८)